

Kornelija Minichreiter

UDK: 902(497.541)

DOI: <https://dx.doi.org/10.21857/m16wj6d19>

Pregledni članak

Rukopis prihvaćen za tisak: 13. 6. 2018.

ZAŠTITA ARHEOLOŠKE BAŠTINE POŽEGE I POŽEŠKE KOTLINE

Sažetak

Zaštita arheološke baštine Požege i Požeške kotline započela je već 1924. godine zaslugom Julija Kempfa, osnivača Gradskog muzeja Požege, koji je istraživao i prikupljao arheološko blago.

Najstarije nalaze iz požeškoga kraja donio je 1898. godine u Narodni zemaljski muzej u Zagrebu (danas Arheološki muzej u Zagrebu) kutjevački vlastelin Milan Turković, koji je do 1902. u nekoliko navrata donosio prapovijesne i antičke nalaze iz Treštanovaca, Ciglenika, Draganluga, Mitrovca i svojeg vinograda u Kutjevu.

Dolaskom prvog arheologa – Dubravke Sokač Štimac – 1968. godine u Muzej Požeške kotline u Požezi (sada Gradski muzej Požege) započinje sustavno prikupljanje arheološke građe terenskim pregledima i arheološkim istraživanjima. Zahvaljujući suradnji s arheologom Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture u Osijeku (Kornelijom Minichreiter), evidentirano je oko 200 arheoloških lokaliteta iz prapovijesti, antike i srednjega vijeka, među kojima je 14 značajnijih upisano u Registar kao zaštićeno kulturno dobro.

U vremenu 1972. – 1980. godine Muzej Požeške kotline u Požezi u suradnji s Regionalnim zavodom za zaštitu spomenika kulture iz Osijeka obavio je u više navrata arheološka istraživanja antičkog naselja i nekropole na zemljištu Treštanovačka gradina kod sela Tekića. U selu Vlatkovac, oko 25 km istočno od Požege, tijekom 1987. godine otkriveni su na nekoliko lokacija i spašeni od uništenja grobovi brončanodobne nekropole grupe Barice-Gredani. U sjevernom dijelu Požege, u Ulici Pavla Radića 41, Gradski muzej Požege (Dubravka Sokač Štimac) u suradnji s Institutom za arheologiju iz Zagreba (Kornelijom Minichreiter) obavio je 1994. godine manja zaštitna arheološka istraživanja u kojima su otkriveni ostaci višeslojnog prapovijesnog naselja koji pripadaju vremenu neolitika – starčevačkoj, a zatim i sopotskoj kulturi te brončanom dobu.

Tijekom 2004., 2006., 2009. i 2010. godine arheolozi s Instituta za arheologiju iz Zagreba (Kornelija Minichreiter i Zorko Marković) i Gradskog muzeja Požege (Dubravka Sokač Štimac) evidentirali su u terenskim pregledima brojne arheološke lokalitete na trasama planiranih brzih cesta radi njihove zaštite. Na trasi brze ceste od Brestovca preko Požege do Pleternice i od Velike do Požege u duljini od 39 km evidentirano je 13 arheoloških lokaliteta, na trasi obilaznice

Pleternice u duljini od 8 km evidentiran je jedan arheološki lokalitet, na trasi brze ceste Našice – Pleternica – Lužani u duljini od 62 km u požeškom kraju evidentirano je 7 arheoloških lokaliteta, a na trasi brze ceste od Brestovca do Starog Petrova Sela u duljini od 16 km evidentirana su 3 lokaliteta koja pripadaju Požeško-slavonskoj županiji. Zadani terenski pregledi bili su prvi dio pripremnih radova za izgradnju brzih i veznih cesta te obilaznica većih naselja u požeškome kraju. Zatim je uslijedila registracija – preventivna zaštita lokaliteta u Konzervatorskom odjelu u Požegi. U konzervatorskoj studiji izrađenoj za svaku trasu brze ceste propisan je sustav mjera zaštite, što je uključivalo obvezu da se na svakom arheološkom lokalitetu prije izgradnje ceste obave zaštitna arheološka iskopavanja kako bi se spasili od nepovratnog uništenja materijalni ostaci iz svih povijesnih razdoblja.

Ključne riječi: terenski pregled; arheološka istraživanja; evidencija arheoloških lokaliteta; Registar zaštićene kulturne baštine; prapovijest; antika; srednji vijek; Požega; Požeška kotlina; Hrvatska.

Evidencija i registracija arheoloških lokaliteta

Na području Požege i Požeško-slavonske županije¹ već od 1924. godine, za slugom Julija Kempfa, osnivača Gradskog kulturnog i historijskog muzeja (danas Gradski muzej Požega), otpočelo je istraživanje i prikupljanje arheološkog blaga. Kao središnja kulturna institucija u Požegi, Gradski muzej Požega (prije Muzej Požeške kotline) dolaskom prvog arheologa prof. Dubravke Sokač Štimac 1968. godine započinje sustavno prikupljanje arheološke građe u terenskim pregledima i arheološkim istraživanjima. U Muzeju su arheološki predmeti stručno obrađeni, zatim publicirani i prezentirani na arheološkim izložbama iz svih razdoblja prapovijesti, antike i srednjega vijeka.

U razdoblju 1970. – 1991. godine prof. Dubravka Sokač Štimac kao dugogodišnji kustos Muzeja Požeške kotline (sada Gradskog muzeja Požega) i povjerenica za zaštitu spomenika kulture za Požegu i požeški kraj, surađivala je s Kornelijom Minichreiter, arheologom-konzervatorom tadašnjeg Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture iz Osijeka,² na otkrivanju, evidentiranju i registraciji brojnih arheoloških lokaliteta.

¹ Požeško-slavonska županija (1.821 km²) obuhvaća Požešku kotlinu te najveći dio brežuljkastoga područja njezinih rubnih gora.

² U razdoblju 1970. – 1991. godine u tadašnjem Regionalnom zavodu za zaštitu spomenika kulture u Osijeku zaposlena je Kornelija Minichreiter kao prvi arheolog – konzervator, referentica za evidenciju i dokumentaciju arheoloških spomenika kulture Slavonije i Baranje. Nadležnost Regionalnog zavoda obuhvaćala je teritorij Slavonije od Iloka do Virovitice do Pakraca i Novske te cijelu Baranju. Nakon 1991. godine taj teritorij pokrivaju konzervatorski odjeli u Osijeku, Vukovaru, Slavonskom Brodu, Požegi i djelomično konzervatorski odjeli u Sisku i Bjelovaru.

Prva faza u procesu evidencije i registracije arheoloških spomenika bilo je prikupljanje podataka iz objavljene literature, inventarnih knjiga Muzeja Požeške kotline, Muzeja Slavonije u Osijeku i Arheološkog muzeja u Zagrebu. Najstariji podaci o nalazima iz požeškoga kraja koji su 1898. godine dospjeli u Narodni zemaljski muzej u Zagrebu (danas Arheološki muzej u Zagrebu) dvije su kamene skulpture – ženske glave iz Treštanovaca, gdje je vlastelin Milan Turković kopao na nekoliko mjesta i otkrio dio temelja antičkog naselja i nešto „manjih predmeta“³, među kojima novac careva Voluzijana, Konstantina Velikog, Konstancija II., Jovijana i Valensa datiran u III. i IV. st. (Brunšmid 1898/1899, 204-205). Iz Ciglenika u to vrijeme donesena brončana narukvica vjerojatno je dio brončanodobne ostave prema popisu arheoloških predmeta u muzejskoj zbirci (Ljubić 1889, 75, tab. X, 42). Iste godine kutjevački vlastelin Milan Turković donosi u zagrebački muzej kasnobrončanodobnu urnu iz Mitrovca te kremene nožice i životinjske kosti iz Kutjeva i opisuje tragove naselja u Draganlugu (Turković 1900, 204-205). Prema izvještaju iz 1902. godine, vlastelin Milan Turković donosi u zagrebački muzej nekoliko bakrenih predmeta nađenih u svojem vinogradu u Kutjevu (Brunšmid 1902, 50). Nalazi vučedolske kulture iz Draganluga i badenske kulture iz Hrnjevca u Arheološkome muzeju u Zagrebu objavljeni su 1945. godine (Schmidt 1945, 146-147, 159, 187).

Prema inventarnim knjigama Muzeja Požeške kotline, prikupljeni su podaci o 63 arheološka lokaliteta koji nisu bili objavljeni.⁴ Na temelju prikupljenih podataka izvršeni su višegodišnji terenski pregledi arheoloških lokaliteta radi prikupljanja osnovnih podataka o svakom lokalitetu za ispunjavanje evidencijskih kartica i upis u evidenciju i dokumentaciju Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture u Osijeku.⁵ Terenskim pregledima koje je vodio Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture⁶ u suradnji s Muzejom Požeške kotline⁷ obuhvaćeno je oko 80 arheoloških lokaliteta (Minichreiter 1973, 16; ista 1984a, 82, 84-89; ista 1997, 16, 19; Marković 1984, 65-72; isti 1994, 212, 216, 219, 221-224, 230; Sokač Štimac 1977a, 95-98; ista 1980d, 200-201; ista 1981c, 194-195; ista 1983a, 30 i 31; ista 1985, 38-40; Šimić 1984, 51-64; Vejevoda i Šmic 1977, 84-94). U evidencijske kartice nepokretnih arheoloških spomenika kulture⁸ upisani su sljedeći podaci: broj evidencijske kartice, broj dosjea,

³ J. Brunšmid u objavi ne navodi koji su to manji predmeti.

⁴ Neobjavljeni podaci iz inventarnih knjiga Muzeja Požeške kotline odobrenjem prof. D. Sokač Štimac ustupljeni su Regionalnom zavodu za zaštitu spomenika kulture u Osijeku radi osnovne evidencije i registracije arheoloških lokaliteta.

⁵ Evidencijske kartice danas se nalaze u dokumentaciji Konzervatorskog odjela u Požezi, nasljednika Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture u Osijeku za Požeško-slavonsku županiju.

⁶ Kornelija Minichreiter, arheolog-konzervator 72 lokaliteta i Zvonko Bojčić arheolog-konzervator 8 lokaliteta.

⁷ Prof. Dubravka Sokač Štimac 72 lokaliteta.

⁸ Dokumentacija Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture u Osijeku (danas Konzervatorski odjel u Požezi).

naziv lokaliteta, najbliže naselje ili grad gdje se nalazi, općina⁹, ime zemljišta prema katastarskim kartama, brojevi katastarskih čestica na kojima se lokalitet prostire, ime vlasnika prema gruntovnim knjigama, vrijeme nastanka – razdoblje i kultura (ako se moglo utvrditi), terenski opis položaja lokaliteta, uzroci propadanja – ugroženost, gdje se nalazi dokumentacija o lokalitetu, ime i prezime arheologa koji su obavili terenski pregled lokaliteta, literatura ili izvori podataka i potpis arheologa koji je ispunio evidencijsku karticu. Uz evidencijsku karticu bila je priložena i fotografija lokaliteta.

Nakon terenske obrade i upisa evidencijske kartice slijedila je stručna obrada i valorizacija lokaliteta, tako da su u uži izbor prijedloga za registraciju ušli lokaliteti iz skupine najugroženijih koji su svojim dotadašnjim nalazima bili poznati u stručnoj literaturi (Minichreiter 1973, 14-16). Sljedeća faza u procesu registracije arheoloških lokaliteta bila je izrada stručnog obrazloženja i valorizacija, što se prezentiralo Komisiji za utvrđivanje spomeničkih svojstva arheoloških lokaliteta¹⁰ koja je pregledom katastarskih planova, zemljišnoknjižnih izvadaka, fotodokumentacije, stručnog teksta i valorizacije utvrdila opravdanost registracije predloženog lokaliteta i određuje njegovu kategoriju. Do osamostaljenja Hrvatske kategorije za arheološke spomenike bile su sljedeće; 0 – svjetski značaj, 1. – savezni (jugoslavenski) značaj, 2. – republički (hrvatski) značaj i 3. – regionalni značaj (Slavonija, Baranja itd.).¹¹ Na temelju zapisnika sa sjednice Komisije, na osnovi čl. 13. i 30. st. 1. Zakona o zaštiti spomenika kulture (Narodne novine br. 7/67), donosi se Rješenje o registraciji u kojem se navodi da određeni arheološki lokalitet ima svojstvo spomenika kulture i određuje se upis tog spomenika u registar nepokretnih spomenika kulture Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture u Osijeku pod određenim rednim brojem i na taj se spomenik primjenjuju sve odredbe Zakona o zaštiti spomenika kulture. U obrazloženju Rješenja slijedio je opis lokaliteta i njegova valorizacija i kategorija. To rješenje dostavljalo se: vlasniku zemljišta, Skupštini općine Slavonška Požega – organu nadležnom za zaštitu spomenika kulture, Općinskom sudu Slavonška Požega – Zemljišnoknjižni odjel radi upisa u zemljišne knjige (nakon pravomoćnosti) i Republičkom zavodu za zaštitu spomenika kulture u Zagrebu – Centralna evidencija. Rješenje je također bilo pohranjeno u zbirci registarskih isprava, dosjeu spomenika i arhivi Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture u Osijeku i dostavljeno kao obavijest Muzeju Požeške kotline, Zavodu za urbanizam i komunalne djelatnosti,

⁹ Do 1991. godine Slavonija i Baranja bile su teritorijalno podijeljene na 19 općina za koje je nadležnost imao Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture u Osijeku.

¹⁰ Komisija za registraciju sastojala se od tri člana – pravnika Regionalnog zavoda i dva arheologa – iz Muzeja Slavonije Osijek i muzeja na čijem se području lokaliteti registriraju.

¹¹ Danas su kategorije nešto izmijenjene. U tekstu se navode kategorije pod kojima su lokaliteti registrirani 1970. – 1991. godine.

Skupštini općine Slavonska Požega – organu nadležnom za izdavanje građevinskih dozvola i povjereniku za zaštitu spomenika kulture Općine Slavonska Požega.

U razdoblju 1970. – 1991. godine, među 200 evidentiranih arheoloških lokaliteta, 14 najznačajnijih nalazišta upisano je u Registar zaštićenih spomenika kulture:

- **Brestovac, Gajište**, ranosrednjovjekovna nekropola
Datiranje: rani srednji vijek (početak 9. st.)
Kategorija: 3. kategorija – regionalni značaj (Slavonija). Registarski broj 651
Literatura: Vinski 1949, 235; Vinski Gasparini i Ercegović 1958, 151-153; Simoni 1986, 226.
- **Grabarje, Beč i Grabaračke livade**, prapovijesno, antičko i srednjovjekovno nalazište kod Zaričca
Datiranje: paleolitik, eneolitik, antika i srednji vijek
Kategorija: 1. kategorija – savezni značaj (jugoslavenski). Registarski broj 526
Literatura: Sokač Štimac 1976b, 45-47; ista 1977c, 23-24; Malez 1979a, 225; isti 1979b, 275-279; Minichreiter 1984a, 84; Šimić 1984, 51-61).
- **Grabarje, Mračaj**, ciglana, prapovijesno naselje i nekropola grupe Barice-Gredani
Datiranje: srednje/kasno brončano doba
Kategorija: 2. kategorija – republički značaj (hrvatski). Registarski broj 604
Literatura: Sokač Štimac 1980a, 23-24; ista 1981a, 39; ista 1981b, 33-34; ista 1984b, 129-130; Minichreiter 1982 i 1983, 67-68.
- **Hrnjevac, Brdo**, prapovijesno naselje
Datiranje: neolitik i eneolitik (sopotska, lasinjska i Retz-Gajary kultura)
Kategorija: 1. kategorija – savezni značaj (jugoslavenski). Registarski broj 635
Literatura: Schmidt 1945, 159; Dimitrijević 1961, 24-25; isti 1967, 6-8, T. III, 1-6; isti 1979b, 343-365; Šimić 1984, 51-64; Marković 1984a, 68-72; isti 1984b, 19; isti 1985, 19; isti 1993, 118; isti 1994, 216; Težak Gregl 1983/1984, 28; Sokač Štimac 1985, 39.
- **Jakšić, Čaire**, prapovijesno naselje i nekropola
Datiranje: neolitik (korenovska kultura, sopotska – tip Ražište), eneolitik (lasinjska kultura III. stupanj, lasinjski skupni grob)
Kategorija: 1./2. kategorija – savezni/republički značaj (jugoslavenski/hrvatski).
Registarski broj 634

Literatura: Dimitrijević 1961, 25; isti 1978, 116; isti 1979a, 139, 142, 145-146, 158, 160, 176; Vejvoda, Šmic 1977, 84; Sokač Štimac 1979b, 17-24; ista 1980a, 23; ista 1980c, 63; ista 1981a, 37; ista 1981c, 63; ista 1983, 30-31; ista 1984a, 117, 128; ista 1984b, 129; Šimić 1984, 51-61, 68; Marković 1984a, 68; isti 1985, 19; isti 1994, 44, 57; Težak Gregl 1993, 13.

- **Kaptol, Čemernica**, Bare, Glavica, prapovijesna nekropola – tumuli
Datiranje: halštat C-D
Kategorija: 1. kategorija – savezni značaj (jugoslavenski). Registarski broj 241
Literatura: Vejvoda 1968, 34-36, T. XIV; ista 1975, 168; Vejvoda i Mirnik 1971, 183-210; Minichreiter, 1973, 16; Vejvoda i Šmic 1977, 85-88; Vinski Gasparini 1978, 138, sl. 9; Sokač Štimac 1984a, 126-128; Potrebica 2002, 331-340; isti 2006a, 61-65; isti 2006b, 146-147; isti 2007, 87-89; isti 2008, 109-112; isti 2009, 135-138; Potrebica i Bezić 2002, 48-51.
- **Lukač, Košarina**, prapovijesno naselje i nekropola
Datiranje: neolitik i eneolitik (sopotska i Retz-Gajary kultura)
Kategorija: 2. kategorija – republički značaj (hrvatski). Registarski broj 633
Literatura: Sokač Štimac 1985, 38; Marković 1994, 216, 224.
- **Požega, gradska zona**, prapovijesno naselje i nekropola, antičko i srednjovjekovno naselje i nekropole
Datiranje: neolitik (starčevačka i sopotska kultura), kasno brončano doba (grupa Barice-Gredani), antika te srednji i novi vijek
Kategorije: 0. kategorija – svjetski značaj. Registarski broj 491
Literatura: Sokač Štimac 1976a, 45; ista 1976d, 144; ista 1976f, 25-36; ista 1977b, 11; ista 1977c, 23; ista 1979a, 121; ista 1980a, 23; ista 1984a, 120; Minichreiter 1982 i 1983, 67; ista 1984b, 91-92, 103; Tadić 1986, 61-70.
- **Radovanci, Radovanačko brdo**, antičko naselje i nekropola,
Datiranje: antika
Kategorija: 2. kategorija – republički značaj (hrvatski). Registarski broj 559
Literatura: Sokač Štimac 1976d, 89-90; ista 1976f, 37; ista 1979a, 125; ista 1984a, 122, 134.
- **Striježevica, Gromle**, antičko naselje (villa rustica)
Datiranje: antika
Kategorija: 2. kategorija – republički značaj (hrvatski). Registarski broj 560
Literatura: Vejvoda i Mirnik 1971, 205; Mirnik 1972, 21; Vejvoda i Šmic 1977, 90; Minichreiter 1989, 187; Sokač Štimac 1995, 174.

- **Šnjegavić, Rudine**, lokalitet Poljane, prapovijesno, antičko naselje i srednjovjekovna opatija i nekropola
Datiranje: laten, antika i srednji vijek
Kategorije: 0. kategorija – svjetski značaj. RegistarSKI broj 573
Literatura: Sokač Štimac 1980a, 24; ista 1981a, 41-42; ista 1983, 11; ista 1984a, 124; ista 1984b, 136-141; ista 1986, 5-27; ista 1987a, 36-38; ista 1987b, 150-151; ista 1989, 175-177.
- **Treštanovci – Tekić, Treštanovačka gradina, Ljušnjača, Zgon, Ograđenica**, prapovijesno naselje, antičko naselje i nekropola (vjerojatno rimski INCER-VM)
Datiranje: neolitik, halštat, antika (II. – IV. st.)
Kategorija: 1. kategorija – savezni značaj (jugoslavenski). RegistarSKI broj 392
Literatura: Brunšmid 1898/1899, 204; isti 1905, 91; Sokač 1972, 97; Sokač Štimac 1975a, 97-101; ista 1975b, 23-25; ista 1976c, 87-88; ista 1977d, 43-54; 1980b, 127-130; ista 1979c, 39-4; ista 1980a, 25; ista 1981a, 40; 1981d, 107; ista 1981e, 37-41; ista 1983b, 20-22; ista 1984a, 123; ista 1984b, 134-135; ista 1984c, 113; ista 1984d, 7-11; ista 1995, 174-180; Kallay 1974, 152-154; isti 1977, 55-58; Pilarić 1974, 141-151; ista 1979, 51-82; Pinterović 1973-1975, 123, 130; Vejvoda i Šmic 1977, 91-92; Minichreiter 1973, 16; ista 1989, 187.
- **Tulnik, Mula i Krišnjak**, prapovijesna nekropola (tumuli)
Datiranje: halštat (?)
Kategorija: 1. kategorija – savezni značaj (jugoslavenski). RegistarSKI broj 453
Literatura: Vejvoda i Šmic 1977, 85
- **Zarilac, Grabaračke livade**, prapovijesna naselja i nekropole
Datiranje: paleolitik, eneolitik (lasinjska kultura), brončano doba (skvrčeni kostur iz RBD-a i 28 grobova – urni iz KPŽ-a), halštat, srednji vijek
Kategorija: 1. kategorija – savezni značaj (jugoslavenski). RegistarSKI broj 567
Literatura: Sokač Štimac 1976b, 45; ista 1976f, 23; ista 1977a, 95-97; ista 1977b, 10; ista 1977c, 23; ista 1977e, 38; ista 1979a, 122-124; ista 1979b, 15-16, 21-22; ista 1984a, 117; Poje, Rukavina, Malez 1977, 76-83; Malez 1979a, 225; isti 1979b, 275-276; isti 1979c, 278-279, 289-291, 293-295, T. XXXIII; Malez, Poje, Rukavina 1977, 15-42; Minichreiter 1984a, 84-85; Težak Gregl 1983/1984, 27; Marković 1985, 19.

Tijekom 2000. godine, Uredbom o unutarnjem ustrojstvu Ministarstva kulture (NN 29/2000), određena je Konzervatorskom odjelu u Požezi mjesna nadležnost u obavljanju stručnih i upravnih poslova zaštite kulturnih dobara. Godine 2007. Konzervatorski odjel u Požezi preuzeo je od Konzervatorskog odjela u Osijeku (prijašnji Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture u Osijeku)¹² svu dokumentaciju i poslove oko zaštite arheološke kulturne baštine Požeško-slavonske i Virovitičko-podravske županije. Prema novom Zakonu o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara Republike Hrvatske (NN 69/99), izmijenjene su definicije kategorizacije i više ne postoji stara brojčana ili slovna kategorizacija. U Ministarstvu kulture osnovan je centralni Registar kulturnih dobara u koji se upisuju kulturna dobra (spomenici kulture) s cijelog područja Republike Hrvatske.

Unutar tog registra postoje liste koje bi odgovarale bivšoj kategorizaciji, a to su:

- Lista kulturnih dobara nacionalnog značenja
- Lista zaštićenih kulturnih dobara
- Lista preventivno zaštićenih kulturnih dobara (rok važenja 3 godine, osim za arheološka i podvodna arheološka nalazišta, za koja je rok važenja 6 godina)
- Lista dobara od lokalnog značenja (ovdje nema riječi „kulturna“ dobra već samo „dobra“!). Postupak vrednovanja kulturnih dobara obavljalo je posebno stručno povjerenstvo od pet članova koje imenuje ministar kulture iz redova istaknutih stručnjaka za kulturnu baštinu.¹³

Zaštitna arheološka istraživanja

U vremenu 1972. – 1980. godine Muzej Požeške kotline u suradnji s Regionalnim zavodom za zaštitu spomenika kulture iz Osijeka obavio je u više navrata arheološka istraživanja antičkog naselja i nekropole na zemljištu **Treštanovačka gradina kod sela Tekića**.¹⁴ U nekropoli je istraženo više od stotinu grobova s kosturnim ukopom muškaraca, žena i djece. Pokojnici su bili pokopani u drvenim sanducima ili u zidanim grobnicama. Kao grobni prilozi pronađene su staklene i keramičke posude, nakit i brončani novac Valensa, Valentinijana, Konstansa, Konstantina II. i Jovijana. Istočno od nekropole otkriveni su temelji kasnoantičke zgrade s više prostorija u kojima su bile dobro sačuvane podnice. U sjevernom dijelu nađena je prostorija s

¹² Osnivanjem Konzervatorskih odjela za pojedine županije dotadašnji Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture u Osijeku postao je Konzervatorski odjel u Osijeku s djelovanjem samo na području Osječko-baranjske županije.

¹³ Zahvaljujem prof. Višnji Gubici, višoj stručnoj savjetnici, konzervatrici – dokumentaristici Konzervatorskog odjela u Osijeku, na podacima o novim kategorizacijama kulturnih dobara.

¹⁴ Stručna voditeljica arheoloških istraživanja bila je Dubravka Sokač Štimac iz Muzeja Požeške kotline u Požezi u suradnji s Kornelijom Minichreiter, tadašnjom djelatnicom Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture u Osijeku, i arheolozima iz slavonskih muzeja.

apsidom i bazenom u njoj. Šuplje cigle – tubuli u zidovima i hipokaust u podovima objekata svjedoče da je zagrijavanje prostorija vršeno toplim zrakom. Komadi prozorskog stakla govore da su prozori bili ostakljeni, a ostatak keramičke vodovodne cijevi da je zgrada imala tekuću vodu. Prema Tabuli Peutingeriani, tu bi se trebao nalaziti antički Incerum (Sokač Štimac 1977, 95-98; ista 1984a, 116-137; ista 1984c, 113-133; ista 2005, 48-49; ista 2006, 66-67; ista 2008, 114-116; Sokač Štimac, Bulat 1974, 116-140; Sokač Štimac i Korač 2007, 92-93; Minichreiter 1989, 187).

U selu **Vlatkovac** oko 25 km istočno od Požege tijekom 1987. godine otkriveni su na nekoliko lokacija ostaci brončanodobne nekropole grupe Barice-Gredani.¹⁵ Pronađeni su paljevinski grobovi s urnama okrenutim dnom prema gore (urne – poklopci) ispod kojih su bile spaljene kosti. Uokolo urni bili su ulomci keramičkih zdjela i lonaca položeni kao grobni prilozii. To otkriće upotpunilo je sliku rasprostranjenosti nekropola Barice-Gredani u Požeškoj kotlini (Minichreiter, Sokač Štimac 1998, 34-37).

U **sjevernom dijelu Požege**, na brežuljku koji se spušta do sjeverne obale Orpljave, tijekom 1994. godine otkriveni su najstariji tragovi naseljavanja Požege prije 8.000 godina.¹⁶ U sondažnom istraživanju u dvorištu iza kuće, u Ulici Pavla Radića 41, otkriveni su ostaci višeslojnog prapovijesnog naselja koji pripadaju neolitičkoj starčevačkoj, zatim sopotskoj kulturi i kasnom brončanom dobu. Inače 1976. godine na zemljištu Ciglane oko 250 m sjevernije od te lokacije otkrivena je nekropola iz brončanog doba koja je najvjerojatnije pripadala tom naselju. To otkriće pokazalo je da je današnje gradsko područje Požege bilo naseljeno već u najranijim razdobljima prapovijesti i uvrštava Požegu, uz Slavonski Brod, Vinkovce, Osijek i Vukovar, u najstarije naseljene gradove sjeverne Hrvatske (Minichreiter, Sokač Štimac 1994, 36-37; Minichreiter 1995, 75-76; ista 1996a, 143-144; ista 1996b, 32-36; ista 1997, 8-14, 21). Kako je izgledalo naselje prvih stanovnika Požege prije 8.000 godina, teško je reći s obzirom na to da je u Požezi istražena vrlo mala površina lokaliteta, no najvjerojatnije je bilo slično naseljima u Zadubravlju i Slavanskom Brodu, Galovo, jer pripadaju istom vremenu početka razvitka starčevačke kulture.

Terenski pregledi zemljišta na trasama budućih brzih cesta

Tijekom 2004., 2006., 2009. i 2010. godine arheolozi s Instituta za arheologiju iz Zagreba i Gradskog muzeja Požege¹⁷ obišli su brojne arheološke lokalitete radi njihove

¹⁵ Uvid na terenu i stručnu obradu arheoloških nalaza obavile su Dubravka Sokač Štimac iz Gradskog muzeja Požege i Kornelija Minichreiter iz Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture u Osijeku.

¹⁶ Stručne voditeljice radova bile su Kornelija Minichreiter s Instituta za arheologiju u Zagrebu i Dubravka Sokač Štimac iz Gradskog muzeja u Požezi.

¹⁷ Stručna ekipa; dr. sc. Kornelija Minichreiter, znanstvena savjetnica, i dr. sc. Zorko Marković, viši znanstveni suradnik s Instituta za arheologiju iz Zagreba u suradnji s prof. Dubravkom Sokač Štimac, muzejskom savjetnicom i ravnateljicom Gradskog muzeja u Požezi.

zaštite, evidencije, registracije i istraživanja. Zadani terenski pregledi bili su prvi dio pripremnih radova za izgradnju brzih i veznih cesta i obilaznica većih naselja u požeškom kraju. Nakon obilaska zadanih zemljišta, prema katastarskim planovima, na kojima se planira izgradnja cesta, pregledom površinskih ostataka i na temelju prikupljenih podataka evidentirane su prostorne zone arheoloških lokaliteta. Stručno valorizirani unutar određenih kronoloških okvira arheološki lokaliteti predloženi su nadležnom konzervatorskom odjelu u Požezi za preventivnu zaštitu – registraciju arheoloških zona u skladu sa Zakonom o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara NN 69/1999.

Elaborati – Konzervatorske studije za procjenu utjecaja gradnje brzih cesta na kulturno-povijesnu baštinu sadržavali su 7 poglavlja;

- A – 1. Uvod, 1.1. Metodologija,
2. Povijesna i kulturološka obilježja prostora, 2.1. Analiza stanja
- B – 1. Analiza utjecaja i ocjena prihvatljivosti zahvata
- C – 1. Sustav mjera zaštite
- D – Zaključak konzervatorske studije
- E – Sažetak
- F – Izvor podataka
- G – Ilustracije i karte – grafički prikaz kulturnih dobara na trasama budućih cesta.

U Konzervatorskoj studiji za svaki pojedini arheološki lokalitet propisan je sustav mjera zaštite, što je uključivalo – prije izgradnje ceste – provedbu zaštitnih arheoloških istraživanja kako bi se materijalni ostaci naše prošlosti spasili od nepovratnog uništenja. Radi potpunog provođenja mjera zaštite i spašavanja vrijednih kulturnih dobara, u toku zemljanih radova za čitavu trasu planirane ceste propisani su stručni nadzori arheologa, jer je postojala realna mogućnost za pronalaženje novootkrivenih nepokretnih arheoloških spomenika kulture koji nisu bili vidljivi arheolozima u prostorima visoke vegetacije tijekom terenskih pregleda.

Trase brzih cesta od Brestovca preko Požege do Pleternice i od Velike do Požege

Arheolozi s Instituta za arheologiju iz Zagreba i Gradskog muzeja Požege obavili su tijekom 2004. godine sustavni terenski pregled trasa budućih brzih cesta obilaznica Požege, i to od Brestovca preko Požege do Pleternice, i trase od Velike do Požege u duljini od 39 km. U zadanim prostorima na trasama cesta evidentirano je 13 arheološka lokaliteta koji pripadaju povijesnim razdobljima od neolitika (mlađe kameno doba – oko 6.000 godina prije Krista) do kasnog srednjeg vijeka (16. st.) iskazujući tako svjedočanstva o povijesnoj slojevitosti prostora u kojem se nataložila tisućljetna kulturno-povijesna baština.

Evidentirani arheološki lokaliteti su:

RADOVANCI, Zastranica i Štivanica, antička nekropola i srednjovjekovni lokalitet; VELIKA, Kamenjača, Kruzi, Lučica i Matisavci, prapovijesni (neolitik) i antički lokalitet (naselje i rimska cesta); VELIKA, Svetenica, antički lokalitet (naselje, rimska cesta, miljokaz); VELIKA, Barakovica, prapovijesni lokalitet (tel – neolitik, brončano doba, halštat); ALILOVCI, Krivalje, prapovijesni (neolitik/eneolitik) i srednjovjekovni lokalitet; BRESTOVAC, Gaišća, prapovijesni lokalitet (sopotska kultura); BRESTOVAC, Gaišća, crkva sv. Martina, prapovijesno (sopotska kultura), antički (naselje) i srednjovjekovni lokalitet; EMOVAČKI LUG, Lug, prapovijesni lokalitet (neolitik/eneolitik); GORNJI EMOVCI, Duljine, prapovijesni (neolitik/eneolitik) i srednjovjekovni lokalitet; POŽEGA – NOVI ŠTITNJAK, Glavica, prapovijesni lokalitet (neolitik/eneolitik); DERVIŠAGA, Žabljak, prapovijesni lokalitet (neolitik); GRADAC, Mjesna Rudina, kasnosrednjovjekovni lokalitet (ruralno naselje 14. – 15. st) i DOLAC, Šašnice i Katunišća, srednjovjekovni lokalitet, (pronađena lokacija nekropole iz 9. st. u kojoj su 1821. godine otkriveni zlatni nalazi) (Minichreiter, Marković 2004a, 102-117; isti 2004b, elaborat; Minichreiter 2005, 79-86).

Obilaznica Pleternice

Tijekom 2006. godine ekipa arheologa s Instituta za arheologiju iz Zagreba i Gradskog muzeja Požega¹⁸ obavila je sustavni terenski pregled zemljišta planirane trase obilaznice Pleternice u duljini od 8 km, koja se nastavlja na trase planiranih brzih cesta Brestovac – Požega – Pleternica i Velika – Požega.

Evidentiran je lokalitet:

PLETERNICA, Omerovke i Tukovi, prapovijesni (neolitik/eneolitik) i srednjovjekovni lokalitet (Minichreiter 2006, elaborat).

Trasa brze ceste Našice – Pleternica – Lužani

Sustavni terenski pregled zemljišta koja se nalaze u zoni planirane trase brze ceste Našice – Pleternica – Lužani obavili su tijekom 2009. godine arheolozi s Instituta za arheologiju iz Zagreba i Gradskog muzeja Požega.¹⁹ Planirana trasa u duljini od 62 km prolazila je jednim dijelom preko 23 preventivno zaštićena lokaliteta, pa je

¹⁸ Stručna ekipa; dr. sc. Kornelija Minichreiter, znanstvena savjetnica s Instituta za arheologiju iz Zagreba, u suradnji s prof. Dubravkom Sokač Štimac, muzejskom savjetnicom i ravnateljicom Gradskog muzeja u Požezi, i vježbenica Muzeja dipl. arheologinja Zrinka Korač.

¹⁹ Stručna ekipa; dr. sc. Kornelija Minichreiter, znanstvena savjetnica, i dr. sc. Zorko Marković, viši znanstveni suradnik s Instituta za arheologiju iz Zagreba, u suradnji s prof. Dubravkom Sokač Štimac, muzejskom savjetnicom (u miru).

terenskim pregledom evidentirano 8 novih arheoloških lokaliteta, među kojima je 7 lokaliteta u požeškom kraju:

ČAGLIN, Popin greb, Tušinac, prapovijesni (neolitik, eneolitik, brončano doba) i srednjovjekovni lokalitet; ČAGLIN, Stari Čaglin, Mlinište, Bogdanuša, prapovijesni (neolitik/eneolitik – sopotska i lasinjska kultura) i srednjovjekovni lokalitet; KNEŽCI, Tulničica, Krčevine, prapovijesni (neolitik/eneolitik) i antički lokalitet (rimska cesta); ZARILAC, Mihaljevačko polje, prapovijesni lokalitet (neolitik/eneolitik); GRABARJE, Beč, prapovijesni lokalitet (neolitik/eneolitik, laten); PLETERNICA, Gornjice, prapovijesni lokalitet (kasno brončano doba); PLETERNICA, Krčevine, Omerovke, Tukovi, prapovijesni (neolitik/eneolitik) i srednjovjekovni lokalitet (Minichreiter, Marković 2009, elaborat; isti 2010a, 94-96).

Trasa brze ceste od Brestovca do Starog Petrova Sela

Terenski pregled zemljišta u zoni planirane trase brze ceste od Brestovca do Starog Petrova Sela obavili su arheolozi s Instituta za arheologiju iz Zagreba i Gradskog muzeja Požega²⁰ tijekom 2010. godine. Planirana trasa brze ceste započinje na sjeveru od današnje ceste Požega – Nova Gradiška i na tom se dijelu spaja s budućom zaobilaznicom grada Požege i Velike (Minichreiter, Marković 2004a, 102-117; Minichreiter 2005, 79-86). Od tog mjesta prelazi preko Požeške gore prema jugu kroz zapadni dio slavonske Posavine do autoceste Zagreb – Lipovac. Na trasi u dužini od 16 km evidentirana su 3 nova arheološka lokaliteta od kojih dva pripadaju Požeško-slavonskoj županiji;

DARANOVCI, Kamenjače sjever, prapovijesni lokalitet (neolitik/eneolitik) i DARANOVCI, Kamenjače jug, prapovijesni (neolitik/eneolitik) i kasnosrednjovjekovni lokalitet (Minichreiter, Marković 2010b, elaborat; isti 2011a, 108-111; isti 2011b, 134-135).

²⁰ Stručna ekipa; dr. sc. Kornelija Minichreiter, znanstvena savjetnica (u miru), i dr. sc. Zorko Marković, viši znanstveni suradnik s Instituta za arheologiju iz Zagreba, u suradnji s prof. Dubravkom Sokač Štimac, muzejskom savjetnicom (u miru).

Odličnom suradnjom arheologa iz Muzeja Požeške kotline²¹ i Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture iz Osijeka²² u razdoblju 1970. – 1991. te 1991. – 2010. godine suradnjom s arheolozima Instituta za arheologiju iz Zagreba²³ obavljena je prva evidencija, kategorizacija i zaštita arheološke spomeničke baštine na području Požeške kotline i okolice. Brojna zaštitna arheološka istraživanja svojim rezultatima otkrila su mnoge nepoznanice kulturno-povijesnog identiteta i usmjerila mlade istraživače prema daljnjem otkrivanju sedamtisućljetne prošlosti Požege i Požeške kotline kako bi tu kulturnu baštinu spasili za budućnost.

Literatura

- Brunšmid, J. 1898/1899, Arheološke bilješke iz Dalmacije i Panonije, *Vjesnik Hrvatskoga arheološkoga društva* n.s. sv. III. 1898, Zagreb, 150-205.
- Brunšmid, J. 1902, Nahodaji bakrenoga doba iz Hrvatske i Slavonije i susjednih zemalja, *Vjesnik Hrvatskoga arheološkoga društva* n.s. sv. VI. 1902, Zagreb, 32-67.
- Brunšmid, J. 1905, Kameni spomenici hrvatskoga Narodnoga muzeja u Zagrebu, *Vjesnik Hrvatskoga arheološkoga društva* n.s. sv. VIII. 1905, Zagreb, 91.
- Dimitrijević, S. 1961, Problem neolita i eneolita u sjeverozapadnoj Jugoslaviji, *Opuscula Archaeologica* V, Zagreb, 5-87.
- Dimitrijević, S. 1967, Die Ljubljana – Kultur, Problem des Substrats, der genese und der Regionalen Typologie, *Archaeologia Jugoslavica* VIII, Beograd, 1-25, 8 tabli.
- Dimitrijević, S. 1978, Neolit u sjeverozapadnoj Hrvatskoj (Pregled stanja istraživanja do 1975. godine), *Arheološka istraživanja u sjeverozapadnoj Hrvatskoj*, Izdanja Hrvatskog arheološkog društva sv. 2, Zagreb 71-128.
- Dimitrijević, S. 1979a, Lasinjska kultura, u: *Praistorija jugoslavenskih zemalja* III, Eneolitsko doba (ur.: A. Benac), Sarajevo, 137-181.
- Dimitrijević, S. 1979b, Retz-Gajary kultura, u: *Praistorija jugoslavenskih zemalja* III, Eneolitsko doba (ur.: A. Benac), Sarajevo, 343-365.
- Kallay, J. 1974, Antropološke mjere zubi iz nekropole, *Požeški zbornik* IV, Slavonska Požega, 152-154.
- Kallay, J. 1977, Antropološka analiza zubi iz nekropole u Tekiću, *Vjesnik Muzeja Požeške kotline* 1, Slavonska Požega, 55-58.

²¹ Prof. Dubravka Sokač Štimac radila je kao arheolog u Muzeju Požeške kotline, kasnije Gradski muzej Požega 1968. – 2009. godine (do umirovljenja).

²² U razdoblju 1970. – 1991. Kornelija Minichreiter radila je kao arheolog-konzervator, referent za evidenciju i dokumentaciju arheoloških spomenika u Regionalnom zavodu za zaštitu spomenika kulture u Osijeku.

²³ Od 1991. godine dr. sc. Kornelija Minichreiter radila je na Institutu za arheologiju u Zagrebu i kao znanstvena savjetnica 2010. je godine umirovljena. Dr. sc. Zorko Marković, viši znanstveni suradnik s Instituta za arheologiju iz Zagreba, bio je stalni član arheološke ekipe.

- Ljubić, Š. 1889, Predmeti iz Slavonije, *Popis arheološkoga odjela Narodnog zemaljskog muzeja u Zagrebu, Odsjek I.*, Zagreb, 74-93.
- Malez, M. 1979a, Rad na istraživanju paleolitskog i mezolitskog doba u Hrvatskoj, u: *Praistorija Jugoslavenskih zemalja I, Paleolitsko i mezolitsko doba* (ur.: A. Benac), Sarajevo, 221-226.
- Malez, M. 1979b, Nalazišta paleolitskog i mezolitskog doba u Hrvatskoj, u: *Praistorija Jugoslavenskih zemalja I, Paleolitsko i mezolitsko doba* (ur.: A. Benac), Sarajevo, 227-276.
- Malez, M. 1979c, Paleolitske i mezolitske regije i kulture u Hrvatskoj, u: *Praistorija Jugoslavenskih zemalja I, Paleolitsko i mezolitsko doba* (ur.: A. Benac), Sarajevo, 277-295.
- Malez, M., Poje, M., Rukavina, D. 1977, Naseljavanje Požeške kotline u Paleolitiku, *Vjesnik Muzeja Požeške kotline* 1, Slavonska Požega, 15-42.
- Marković, Z. 1984a, O početku i razvoju eneolita u sjevernoj Hrvatskoj, u: *Četvrti znanstveni sabor Slavonije i Baranje*, Zbornik radova, Svezak 1 (urednici: D. Čalić i Đ. Berber), Osijek, 65-72.
- Marković, Z. 1984b, Neka pitanja neolitika, eneolitika i brončanog doba našičkog kraja i Đakovštine, *Arheološka istraživanja u istočnoj Slavoniji i Baranji*, Izdanja Hrvatskog arheološkog društva sv. 9, Zagreb, 13-29.
- Marković, Z. 1985, Problem ranog eneolita u sjeverozapadnoj Hrvatskoj, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu* 3. ser. sv. XVIII, Zagreb, 1-34.
- Marković, Z. 1993, Neolitička, eneolitička i ranobrončanodobna naselja u sjevernoj Hrvatskoj, *Arheološka istraživanja u Slavonskom Brodu i Brodskom Posavlju*, Izdanja Hrvatskog arheološkog društva sv. 16, 1991, Zagreb, 113-126.
- Marković, Z. 1994, *Sjeverna Hrvatska od neolita do brončanog doba*, Koprivnica
- Minichreiter, K. 1973, Registracija arheoloških lokaliteta Slavonije i Baranje, *Glasnik slavonskih muzeja* 21, Vukovar, 14-17.
- Minichreiter, K. 1982 i 1983, Pregled istraživanja nekropole grupe „Gredani“ u Slavoniji, *Anali zavoda za znanstveni rad u Osijeku knjiga 2*, Osijek, 7-122.
- Minichreiter, K. 1984a, Prilozi daljem proučavanju brončanog doba u Slavoniji i Baranji, u: *Četvrti znanstveni sabor Slavonije i Baranje*, Zbornik radova, Svezak 1 (urednici: D. Čalić i Đ. Berber), Osijek, 73-92.
- Minichreiter, K. 1984b, Brončanodobne nekropole s paljevinskim grobovima grupe Gredani u Slavoniji, *Arheološka istraživanja u istočnoj Slavoniji i Baranji*, Izdanja Hrvatskog arheološkog društva sv. 9, Zagreb, 91-106.
- Minichreiter, K. 1989, Prilog poznavanju kasnoantičke arhitekture na području Slavonije i Baranje, *Lihnid*, Zbornik na trudovi sv. 7, Ohrid, 181-194.
- Minichreiter, K. 1995, Naselje staro 80 stoljeća, *Požeški pučki kalendar 1995*, Požega, 75-76.
- Minichreiter, K. 1996a, Ognjište za cijelo pleme, *Požeški pučki kalendar 1996*, Požega 143 - 144.

- Minichreiter, K. 1996b, Novi lokaliteti starčevačke kulture u Slavoniji otkriveni u proteklih pet godina, *Obavijesti Hrvatskog arheološkog društva* 3/1996, Zagreb, 32-36.
- Minichreiter, K. 1997, Otkriće u Lukaču i Požegi kao prilog poznavanju topografije naselja starčevačke kulture u sjevernoj Hrvatskoj, *Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu*, vol 11.- 12. /1994.-1995., Zagreb, 7-36.
- Minichreiter, K. 2005, Arheološki lokaliteti na trasama cesta Požeške kotline, *Annales Instituti Archaeologici / Godišnjak Instituta za arheologiju* I-2005, Zagreb, 79 - 86.
- Minichreiter, K. 2006, Elaborat – *Konzervatorska studija o utjecaju na okoliš izgradnje planirane obilaznice Pleternice, kulturno – povijesna baština*, Zagreb
- Minichreiter, K., Marković, Z. 2004a, Arheološko rekognosciranje brzih cesta Brestovac – Požega – Pleternica i Velika – Požega, *Obavijesti Hrvatskog arheološkog društva* 3/2004, Zagreb, 102-117.
- Minichreiter, K., Marković, Z. 2004b, Elaborat - *Konzervatorska studija za procjenu utjecaja gradnje brzih cesta Brestovac - Požega - Pleternica i Velika -Požega na kulturno-povijesnu baštinu u Požeškoj kotlini*, Zagreb
- Minichreiter, K., Marković, Z. 2009, Elaborat – *Konzervatorska studija o utjecaju na okoliš izgradnje planirane brze ceste Našice – Pleternica – Lužani*, *Kulturno – povijesna baština*, Zagreb
- Minichreiter, K., Marković, Z. 2010a, Arheološki lokaliteti na trasi brze ceste Našice – Pleternica – Lužani i području izgradnje akumulacija Dubovik i Breznica kod Podgorača, , *Annales Instituti Archaeologici / Godišnjak Instituta za arheologiju* VI-2010, Zagreb, 94-98.
- Minichreiter, K., Marković, Z. 2010b, Elaborat – *Konzervatorska studija o utjecaju na okoliš izgradnje planirane brze ceste Brestovac – Staro Petrovo Selo*, *Kulturno – povijesna baština*, Zagreb
- Minichreiter, K., Marković, Z. 2011a, Arheološki lokaliteti na trasi brze ceste Brestovac – Staro Petrovo Selo, *Annales Instituti Archaeologici / Godišnjak Instituta za arheologiju* VII 2011, Zagreb, 108-111.
- Minichreiter, K., Marković, Z. 2011b, Cesta Brestovac – Staro Petrovo Selo, *Hrvatski arheološki godišnjak* VII/2010, Zagreb, 134-135.
- Minichreiter, K., Sokač Štimac D. 1994, Požega, Ulica Pavla Radića – otkriće višeslojnog prapovijesnog naselja, *Obavijesti Hrvatskog arheološkog društva* 3/1994, Zagreb, 36-37.
- Minichreiter, K., Sokač Štimac, D. 1998, Brončanodobni nalazi nekropole grupe Gredani – Barice u Vlatkovcu istočno od Požege, *Obavijesti Hrvatskog arheološkog društva* 1/1998, Zagreb, 34-37.
- Mirnik, I. 1972, Arheološka rekognosciranja u Požeškoj kotlini godine 1971, *Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske* broj 2, Zagreb, 20-22.

- Pilarić, G. 1974, O lubanjama iz nekropole, Antropološki prikaz, *Požeški zbornik IV*, Slavonska Požega, 141-151.
- Pilarić, G. 1979, nekropola na „Treštanovačkoj gradini“ u Tekiću. Antropološka istraživanja II., *Vjesnik Muzeja Požeške kotline* 2-3, Slavonska Požega, 51-82.
- Pinterović, D., 1973-1975, Nepoznata Slavonija, *Osječki zbornik XIV-XV*, Osijek, 123-166.
- Poje, M., Rukavina, D. i Malez, M. 1977, Naseljavanje požeške kotline u paleolitiku, u: *Požega 1227 – 1977* (ur.: M. Strbašić), Slavonska Požega, 76-83.
- Potrebica, H. 2002, Istraživanje nekropole pod tumulima iz starijeg željeznog doba na nalazištu Gradci kod sela Kaptol (sezona 2001), *Opuscula archaeologica* 26, Zagreb, 331-340.
- Potrebica, H. 2006a, Kaptol, Gradci (istraživanja 2005), *Hrvatski arheološki godišnjak* 2/2005, Zagreb, 61-65.
- Potrebica, H. 2006b, Kaptol, u: *Stotinu hrvatskih arheoloških nalazišta* (ur.: A. Durman) 146-147.
- Potrebica, H. 2007, Kaptol, Gradci (istraživanja 2006), *Hrvatski arheološki godišnjak* 3/2006, Zagreb, 87-89.
- Potrebica, H. 2008, Kaptol, Gradci (istraživanja 2007), *Hrvatski arheološki godišnjak* 4/2007, Zagreb, 109-112.
- Potrebica, H. 2009, Kaptol, Gradci (istraživanja 2008), *Hrvatski arheološki godišnjak* 5/2008, Zagreb, 135-138.
- Potrebica, H. i Bezić, M. 2002, Istraživanja nekropole starijeg željeznog doba na lokalitetu Gradci iznad mjesta Kaptola kod Požege (sezona 2002), *Obavijesti Hrvatskog arheološkog društva* 2/2002, Zagreb, 48-51.
- Schmidt, R. R. 1945, *Die Burg Vučedol*, Zagreb
- Simoni, K. 1986, Neobjavljeni okovi i jezičci nakitnog stila Blatnica iz Arheološkog muzeja u Zagrebu, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu* 3. ser. sv. XIX, Zagreb 217-228.
- Sokač, D. 1972. Treštanovačka gradina, Tekić kod Slavonske Požege – kasnoantička nekropola, *Arheološki pregled* 14, Beograd, 97-101.
- Sokač Štimac, D. 1975a, „Treštanovačka gradina“, tekić kod Slavonske Požege – kasnoantička nekropola, *Arheološki pregled* 17, Beograd, 106-111.
- Sokač Štimac, D. 1975b, Arheološka iskapanja kod Tekića, *Glasnik slavonskih muzeja* 28, Vukovar, 23-25.
- Sokač Štimac, D. 1976a, Slavonska Požega, ciglana – prehistorijska nekropola, *Arheološki pregled* 18, Beograd, 45.
- Sokač Štimac, D. 1976b, Zarilac, Grabaračke livade, Sl. Požega, *Arheološki pregled* 18, Beograd, 45-47.

- Sokač Štimac, D. 1976c, Tekić, Slavonska Požega – kasnorimska nekropola, *Arheološki pregled* 18, Beograd, 87-88, T. XXXVI-XXXVII.
- Sokač Štimac, D. 1976d, „Radovanačko brdo“ kod Velike, *Arheološki pregled* 18, Beograd, 89-90, T. XXXVIII.
- Sokač Štimac, D. 1976e, Crkva sv. Lovre u Slavonskoj Požezi – višeslojni lokalitet, *Arheološki pregled* 18, Beograd, 144.
- Sokač Štimac, D. 1976f, Sondažno iskapanje prethistorijskih lokaliteta u Požeškoj kotlini, *Glasnik slavonskih muzeja* 32, Vukovar, 25-37.
- Sokač Štimac, D. 1977a, Noviji arheološki nalazi u Požeškoj kotlini, u: *Požega 1227 – 1977* (ur.: M. Strbašić), Slavonska Požega, 95-98.
- Sokač Štimac, D. 1977b, Zaštitna arheološka iskapanja u Požeškoj kotlini – slučajni arheološki nalazi u Slavonskoj Požezi, *Glasnik slavonskih muzeja* 33, 10-11.
- Sokač Štimac, D. 1977c, Arheološke intervencije u Požeškoj kotlini, *Glasnik slavonskih muzeja* 34, 23-24.
- Sokač Štimac, D. 1977d, Arheološka iskapanja Muzeja Požeške kotline, *Vjesnik Muzeja Požeške kotline* 1, Slavonska Požega, 43-54.
- Sokač Štimac, D. 1977e, Grabaračke livade, Zarilac, Slavonska Požega, nekropola i naselja iz brončanog doba, *Arheološki pregled* 19, Beograd, 38-39.
- Sokač Štimac, D. 1979a, Arheološka istraživanja Muzeja Požeške kotline, *Osječki zbornik* XVII, Osijek, 121-144.
- Sokač Štimac, D. 1979b, Prethistorijske kamene sjekire Požeške kotline, *Vjesnik Muzeja Požeške kotline* 2-3, Slavonska Požega, 5-50.
- Sokač Štimac, D. 1979c, Arheološka iskapanja u Tekiću, *Glasnik slavonskih muzeja* 40, Vukovar, 39-41.
- Sokač Štimac, D. 1980a, Novija arheološka iskapanja u Požeškoj kotlini, *Glasnik slavonskih muzeja*, n.s.br. 1, studeni 1980., Vukovar, 23-24.
- Sokač Štimac, D. 1980b, Treštanovačka gradina, Tekić, Slavonska Požega – kasnorimska nekropola, *Arheološki pregled* 21, Beograd, 127-130.
- Sokač Štimac, D. 1980c, Novi arheološki nalazi u Požeškoj kotlini, *Glasnik slavonskih muzeja*, vanredno izdanje, Vukovar, 62-64.
- Sokač Štimac, D. 1980d, Rekognosciranje terena u Velikoj, Slavonska Požega, *Arheološki pregled* 21, Beograd 1980, 200-201.
- Sokač Štimac, D. 1981a, Novija arheološka iskapanja u Požeškoj kotlini, *Tražnja* 1941 1981, br. 24, Slavonska Požega, 39-42.
- Sokač Štimac, D. 1981b, Grabarje, Ciglana na lokalitetu „Mračaj“, Slavonska Požega – nekropola iz brončanog doba, *Arheološki pregled* 22, Beograd, 33-34.
- Sokač Štimac, D. 1981c, Rekognosciranje terena Slavonske Požege, *Arheološki pregled* 22, Beograd, 194-195.
- Sokač Štimac, D. 1981d, Tekić, „Treštanovačka gradina“, Slavonska Požega – kasnoantičko naselje, *Arheološki pregled* 22, Beograd, 107.

- Sokač Štimac, D. 1981e, Arheološko iskapanje u Tekiću, *Glasnik slavonskih muzeja* 44, Vukovar 37-41.
- Sokač Štimac, D., 1983a, Rekognosciranje arheoloških lokaliteta u Požeškoj kotlini u 1982. g. *Glasnik slavonskih muzeja* 47, Vukovar, 30-31.
- Sokač Štimac, D. 1983b, Arheološka istraživanja u Požeškoj kotlini u 1982.g., *Vjesnik povijesnog društva Slavonska Požega* 1, Slavonska Požega, 20-22
- Sokač Štimac, D. 1984a, Arheološka iskapanja u Požeškoj kotlini, u: *Četvrti znanstveni sabor Slavonije i Baranje*, Zbornik radova, Svezak 1 (urednici: D. Čalić i Đ. Berber), Osijek, 116-137.
- Sokač Štimac, D. 1984b, Prilog arheološkoj topografiji Požeške kotline u svijetlu iskapanja 1980. godine, *Arheološka istraživanja u istočnoj Slavoniji i Baranji*, Izdanje Hrvatskog arheološkog društva, sv. 9, Zagreb, 129-141.
- Sokač Štimac, D. 1984c, Rezultati arheoloških istraživanja na „Treštanovačkoj gradini“ kod Tekića, *Požeški zbornik* V, Slavonska Požega, 113-134.
- Sokač Štimac, D. 1984d, Arheološka iskapanja na Treštanovačkoj gradini kod Tekića 1983.g., *Glasnik slavonskih muzeja* 48-49, Vukovar, 7-11.
- Sokač Štimac, D. 1985, Rekognosciranje arheoloških lokaliteta u Požeškoj kotlini u 1984. godini, *Glasnik slavonskih muzeja* 50/51, Vukovar, 38-40.
- Sokač Štimac D. 1986, Prvi rezultati arheoloških iskapanja na Rudini u Požeškoj kotlini, *Vjesnik Muzeja Požeške kotline* 4-5, Slavonska Požega, 5-32.
- Sokač Štimac D. 1987a, Arheološka istraživanja Rudine kod Slavonske Požege, *Obavijesti Hrvatskog arheološkog društva* 2/1987, Zagreb, 36-38.
- Sokač Štimac D. 1987b, Rudina srednjovjekovni samostan, *Arheološki pregled* 27/1986, Ljubljana, 150-151.
- Sokač Štimac D. 1989, Rudina kod Slavonske Požege, Romanička crkva i samostan, *Arheološki pregled* 28/1987, Ljubljana, 175-177.
- Sokač Štimac D. 1995, Arhitektura kasne antike u požeškom kraju, *Zlatna dolina – zbornik radova Požeštine* 1, Požega, 173-180.
- Sokač Štimac D. 2005, Treštanovačka gradina, Tekić, *Hrvatski arheološki godišnjak* 1/2004, Zagreb, 48-49.
- Sokač Štimac D. 2006, Treštanovačka gradina, Tekić, *Hrvatski arheološki godišnjak* 2/2005, Zagreb, 66-67.
- Sokač Štimac D. 2008, Treštanovačka gradina, Tekić, *Hrvatski arheološki godišnjak* 4/2007, Zagreb, 114-116.
- Sokač Štimac, D., Bulat, M. 1974, Prvi rezultati arheoloških istraživanja, *Požeški zbornik* IV, Slavonska Požega, 116-140.
- Sokač Štimac D. i Korač, Z. 2007, Treštanovačka gradina, Tekić, *Hrvatski arheološki godišnjak* 3/2006, Zagreb, 92-93.

- Šimić, J. 1984, Problematika daljeg istraživanja neolita i eneolita u Slavoniji i Baranji, u: *Četvrti znanstveni sabor Slavonije i Baranje*, Zbornik radova, Svezak 1 (urednici: D. Čalić i Đ. Berber), Osijek, 51-64.
- Tadić, Z. 1986, Skupni nalaz srednjovjekovnog novca iz Cvjetne ulice u Slavonskoj Požegi, *Vjesnik Muzeja Požeške kotline* 4 – 5, Slavonska Požega, 61-70.
- Težak Gregl, T. 1983/1984, Neolitička i eneolitička antropomorfna plastika iz fundusa Arheološkog muzeja u Zagrebu, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, ser. 3, sv. XVI-XVII, 15-48.
- Težak Gregl, T. 1993, *Kultura linearnotrakaste keramike u središnjoj Hrvatskoj, Korenovska kultura*, Zagreb
- Turković, M. 1900, Našašća ostanaka prethistorijskoga doba u Kutjevačkoj okolici, *Vjesnik Hrvatskoga arheološkoga društva* n.s. sv. IV. 1899/1900., Zagreb, 204-205.
- Vejvoda, V. 1968, Kaptol, Slavonska Požega – prahistorijski tumuli, *Arheološki pregleđ* 10, Beograd, 34-36, T. XIV.
- Vejvoda, V. 1975, Rekognosciranje i istraživanje u Požeškoj kotlini 1975.g., *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu* 3. ser. sv. IX, Zagreb, 168.
- Vejvoda, V. i Mirnik, I. 1971, Istraživanje prethistorijskih tumula u Kaptolu, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, 3 ser., sv. V, Zagreb, 183-210.
- Vejvoda, V. i Šmic, J. 1977, Arheološki podaci Požeške kotline, u: *Požega 1227 – 1977* (ur.: M. Strbašić), Slavonska Požega, 84-94.
- Vinski, Z. 1949, Arheološka iskopavanja nekropole Bijelo Brdo, *Ljetopis JAZU* 55, Zagreb 225-238.
- Vinski Gasparini, Ks. 1978, Osvrt na istraživanja kasnog brončanog i starijeg željeznog doba u sjevernoj Hrvatskoj, *Arheološka istraživanja u sjeverozapadnoj Hrvatskoj*, Izdanja Hrvatskog arheološkog društva sv. 2, Zagreb, 129-148, sl. 9.
- Vinski Gasparini, Ks. i Ercegović, S. 1958, Ranosrednjovjekovno groblje u Brodskom Drenovcu, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, 3 ser., sv. I, Zagreb, 129-161.

Ilustracije:

Slika 1. TEKIĆ, Treštanovačka gradina, arh. istraživanja 1972., grob 1
(snimila D. Sokač Štimac)

Slika 2. TEKIĆ, Treštanovačka gradina, arheološka istraživanja 1973. g.
zidana grobnica (arhiva K. Minichreiter)

Slika 3. PLETERNICA, terenski pregled obilaznice Pleternice
(snimila K. Minichreiter)

Slika 4. VELIKA, terenski pregled brze ceste, nalaz rimskog miljokaza
(snimila K. Minichreiter)

The Protection of the Archaeological Heritage of Požega and the Požega Valley

Summary

The protection of the archaeological heritage of Požega and the Požega Valley commenced in 1924 thanks to Julije Kempf, founder of the Požega City Museum, who explored and collected the archaeological treasure.

In 1898, Milan Turković, a nobleman from Kutjevo, brought to the National Land Museum in Zagreb (today the Archaeological Museum in Zagreb) the oldest finds from the Požega region. By 1902, he brought, on several occasions, prehistoric and Roman finds from Treštanovci, Ciglenika, Draganlug, Mitrovica and his vineyard in Kutjevo.

With the arrival of the first archaeologist, Dubravka Sokač Štimac, in 1968 to the Museum of the Požega Valley (now Požega City Museum), systematic collecting of archaeological finds by field surveys and archaeological excavations began. In cooperation with the archaeologist of the Regional Institute for the Protection of Cultural Monuments in Osijek (Kornelija Minichreiter), around 200 archaeological sites from the prehistoric period, the Antiquity and the Middle Ages were documented, among which 14 were added to the Register of Protected Cultural Heritage as highly important.

In the period between 1972 and 1980, the Museum of the Požega Valley, in cooperation with the Osijek Regional Institute for the Protection of Cultural Monuments, conducted on several occasions the archaeological research of the Roman settlement and the necropolis on the land of the Treštanovci fortress near the village of Tekić. During 1987, the graves of the Bronze Age necropolis of the Barice–Gredani group were discovered and saved from destruction in the village of Vlatkovac, situated about 25 km to the east of Požega. In the northern part of Požega, in 41 Pavle Radić Street, the Požega City Museum (Dubravka Sokač Štimac), in cooperation with the Institute for Archaeological Research from Zagreb (Kornelija Minichreiter), performed small protective archaeological excavations in 1994, revealing the remains of a multi-layered prehistoric settlement belonging to the Neolithic Starčevo and Sopot cultures, and to the Bronze Age.

During field surveys conducted in 2004, 2006, 2009 and 2010, archaeologists from the Zagreb Institute for Archaeological Research (Kornelija Minichreiter and Zorko Marković) and the Požega City Museum (Dubravka Sokač Štimac) recorded numerous archaeological sites on tracks of planned express roads for the purpose of their protection. On the route of the express road from Brestovac via Požega to Pleternica, and from Velika to Požega in the length of 39 km, thirteen archaeological sites were recorded. One archaeological site was recorded on the track of the 8 km long Pleternica bypass road. On the route of the express road Našice–Pleternica–Lužani in the length of 62 km in the Požega region, seven archaeological sites were recorded, while on the route of the express road from Brestovac to Staro Petrovo Selo in the length of 16 km, three sites belonging to the Požega-Slavonia County were recorded. Assigned field surveys formed the first part of preparatory works for the construction of express and binding roads, as well as bypasses

of larger settlements in the Požega region. Subsequently, the registration followed – preventive protection of the sites at the Conservation Department in Požega. In the Conservation Study made for each express road route, a system of protection measures was enacted, including archaeological excavations on each archaeological site prior to the construction of the road, in order to save material remains from all historical periods from irretrievable destruction.

Keywords: field survey; archaeological research; recorded archaeological sites; Register of Protected Cultural Heritage; Prehistory, Antiquity; Middle Ages; Požega; Požega Valley; Croatia.

Dr. sc. Kornelija Minichreiter
Srebrnjak 17a, 10000 Zagreb
kornedunav@inet.hr

